

TISAK JAVNO DOSTUPNIH MATERIJALA TRAŽI ODGOVORNOST – ZBORNICI UREDNIKA ĐURE TADIĆA O ŽELJEZARI SISAK, 1938. – 2018.

PRESS OF PUBLICALLY AVAILABLE MATERIALS REQUESTS RESPONSIBILITY – PROCEEDINGS OF THE EDITOR ĐURE TADIĆ ABOUT THE STEELWORKS SISAK, 1938–2018

Received – Primljeno: 2019-10-30
Accepted – Prihvaćeno: 2019-12-20
Review Paper – Pregledni rad

Počeci metalurgije u svijetu datiraju u 7. tisućljeće pr. Kr. Na području današnje Hrvatske, metalurgija je nazočna 6000 godina, a tri su civilizacije ostavile dokaze: Vučedolska, Keltska i Rimski. Dolaskom Hrvata, intenzivnije je bila prisutna u Sisačko-banovinskom i Samoborskom području te u Gorskom Kotaru. U Dubrovniku i Zagrebu bilo je razvijeno lijevanje zvona (i topova). Industrijska proizvodnja započela je 1853. godine (ljevaonica u Rijeci), 1937. godine (proizvodnja aluminija i aluminijskih slitina u Lozovcu) te 1939. godine izgradnjom visoke peći u Capragu. U razdoblju poslije 1945. do 1990. god. Hrvatska je imala više metalurških tvrtki i prihvatljivu proizvodnju koksa, željeza, čelika, ferolegura, elektroda, odljevaka, betonskog čelika, bešavnih cijevi, traka i gredica, aluminija itd. Godine 1990. u Hrvatskoj je ukupna proizvodnja raznih metalurških proizvoda bila 2.670.000 t, od čega do 2.000.000 t/g u Željezari Sisak. Od 1990. do 2012. god. srušena su ili prestala s radom postrojenja preko 2.600,00 t/g metalurških proizvoda što znači propast hrvatske metalurgije. U članku se navode važnije tiskovine o Željezari Sisak koja je bila dugogodišnji nositelj metalurške proizvodnje u Hrvatskoj. Tu je i osvrt na posljednji objavljeni Zbornik o Željezari Sisak (2019.).

Ključne riječi: Zbornik, Željezara Sisak, povijest, časopis, članci

The beginnings of the world metallurgy date back to the 7000 years B.C. On the territory of today's Croatia, metallurgy has been present for 6000 years. Three civilizations have left the evidence of this: Vučedol, Celtic, and Roman civilization. After the arrival of the Croats, metallurgy has been more intensively present in the Sisak-Banovina and Samobor regions, as well as Gorski Kotar region. Casting of bells (and cannons) was developed in Dubrovnik and Zagreb. The industrial production start date was in 1853 (Foundry in Rijeka), in 1937 (the production of aluminium and Al-alloys in Lozovac) as well as in 1939 with the construction of the blast furnace in Caprag. In the period after 1945, until 1990, Croatia had several metallurgical companies and acceptable production of coke, iron, steel, ferroalloys, electrodes, casting, reinforced concrete steel, seamless and welded tubes, strips, billets, aluminium, etc. In 1990, total production of various metallurgical products in Croatia was 2.670.000 tons of which up to 2.000.000 t/y came from Steelworks Sisak. From 1990 to 2012, over 2.600,00 t/g of metallurgical products were demolished or discontinued, which represented the collapse of Croatian metallurgy. The paper cites more important publications on the Steelworks Sisak, which was a long-standing carrier of metallurgical production in Croatia. There is also a review of the last published Proceedings of the Sisak Ironworks (2019).

Keywords: Proceedings, Sisak Ironworks, history, journal, papers

UVOD

Počeci metalurške proizvodnje u Sisku datiraju kada je tvrtka Rudarsko udruženje – Talionice Caprag na temelju projekta inž. Tomca sredinom 1938. god. započela izgradnju talionice, a visoka peć je svečano puštena u pogon 20. kolovoza 1939. god. (proizvodnja bila 40 – 60 t/dnevno).

Potrebe druge Jugoslavije za čelikom i željezom utjecale su da metalurgija postaje strateška grana. U talionici Sisak tj. kasnije, SOUR MK Željezara Sisak tijekom 1947. – 1982. u više faza instalirani su kapaciteti

(Koksara Bakar, Visoke peći, Čeličana, Valjaonice bešavnih i šavnih cijevi te Hladna prerada cijevi) od 1 970,000 tona/godišnje, a s ljevaonicom i preko 2 000,000 t/god.

Iskorištenje kapaciteta do 1990. god. osciliralo je u rasponu 85 – 100 %. Od 1990. god. do 2012. obustavljena je sva proizvodnja, osim povremeno nekoliko desetaka tisuća tona čelika godišnje (peć UHP EAF). Srce Željezare Sisak, Valjaonice cijevi, završile su u Rusiji i Americi.

Ne ulazeći u analize proizvodnje, želja je istaći priopćenja u javnosti o Željezari Sisak. Ovo se može podijeliti na interna u Željezari i vanjska.

Prvo interna, odnose se na Bilten Željezare Sisak (od 1952.), kasnije od 1962. Vjesnik Željezare, dopuna mjesečnik Željezarac od 1982. Tu je i suradnja s brojnim redakcijama u ex-Yu itd. Ukratko, cjelovitom i viso-

ko profesionalnom priopćavanju zaposlenika, a i šire, u Željezari Sisak davala se velika skrb i pozornost.

Vanjska priopćavanja o Željezari Sisak bila su mnogobrojna. Razumljivo, Željezara Sisak bila je jedna od nositelja metalurgije i u ex-Yu. Novinski članci, radijske i televizijske emisije, priznanja bile su praktički svakodnevnica. Ovdje bismo se osvrnuli samo na važnije članke i objavljene knjige o Željezari Sisak – [1-12]. Svakako, tri izdanja autora Z. Čepa u rasponu 1938. – 1978. god. dala su najširi, najcjelovitiji prikaz događanja u Željezari Sisak [1-3].

OSVRTI NA TRI KNJIGE TISKANE 2017. – 2019. [10-12]

U posljednje tri godine tiskane su tri knjige:

1. Željezara Sisak, Tvornica čelika i života, Zbornik članaka iz Vjesnika Željezare Sisak, urednik Đuro Tadić, nakladnik Udruga Kultura vrijednosti Sisak, 2017. [10]
2. D. Bauman, Željezara Sisak u Domovinskom ratu i poraću, nakladnik Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Zagreb 2018. [11]
3. Talionica Caprag – Željezara Sisak 1938. – 2018., sjećanje, fragmenti, Zbornik članaka, urednik Đuro Tadić, nakladnik Udruga Kultura vrijednosti, Sisak 1919. [12]

Prvi Zbornik urednika Đure Tadića "Željezara Sisak, Tvornica čelika i života", Sisak, 2017. god. izazvao je više reakcija, pojedinačnih, ali i kolektivnih.

Osobno, kao pojedinac, glede iznimno subjektivnog i neselektivnog izbora tekstova urednika Đure Tadića, napisao sam detaljnije o tom Zborniku osvrt objavljen u Metalurgija 57 (2018) 4,371-374.

Posebice upozorenje, jer nije bilo recenzenata što znači samo su velike odgovornosti na Izdavaču i Uredniku.

Objavljeni tekst je na hrvatskom jeziku, ali je glede prepoznatljivosti i referiranosti časopisa u svijetu na (6 WEB stranica), izazvao veliko zanimanje i prijevode na engleski u više država, uz pozive na suradnju. Upoznat je s time i Đuro Tadić.

Budući da se taj Zbornik odnosi na razdoblje 1956. – 1989. god. nije bilo priloga velike uloge Željezare Sisak u ratu 1991. – 1995., što je izazvalo reakciju branitelja Željezare. Povodom toga uskoro je jedan od branitelja Dragutin Bauman napisao i objavio knjigu "Željezara Sisak u Domovinskom ratu i poraću", Hrvatsko žrtvoslovno društvo (HŽD) Zagreb 2018. [11] Knjiga ima čak tri recenzenata, a tekst je lektoriran. Ponuda je bila i meni kao ratnom dekanu 1990. – 1997. na Metalurškom fakultetu. Fakultet je bio udaljen dekanu 2 km zračne crte do bojišnice, ali je bio jedina školska ustanova u krugu 40 km na kojoj se odvijala redovita nastava. Posjeta je bilo dijaspore iz cijelog svijeta uz natpise "neuništivost Hrvatske inteligencije".

Ponudu biti recenzent, nisam uz ispriku prihvatio, već sam bio spomenut u recenziji prof. em. Zvonimira Šeparovića, jednog od velikana hrvatskih intelektualaca. Navode se dva citata te recenzije:

- "Ovo je knjiga čovjeka koji je napisao i upisao svoj život u život svoje struke, svoje Željezare, svoga grada i svoje Hrvatske. Ona je podsvjetnik na dane Željezare od njenog nastanka 1938. godine pa do njenog završetka. Nažalost, taj biser crne metalurgije je nestao u miru, u naše vrijeme, a ne u vrijeme rata. Naprotiv, tada su radnici ustali, organizirali se i stupili u obranu svoga grada i svoje Željezare. Jedan od većine koji je činio sve da Željezara živi i radi, da se grad obrani i sačuva bio je i inženjer kemije Dragutin Bauman, 1991. godine dozapovjednik Prve aktivne naoružane satnije Radničkog bataljuna Narodne zaštite Željezare Sisak. Služi mu na čast da je sve te godine proveo aktivno u službi naroda s kojim je živio i na radnom mjestu za kojeg je bio vrijedno i dati svoj život. Dragutin Bauman je zajedno sa svojim suborcima Željezaraca dao veliki doprinos obrani svoje Željezare i svoga grada Siska. U Domovinskom ratu grad Sisak, koji je bio neposredno ugrožen, obranjen je. Kao što je Vukovar obranio Osijek i Hrvatsku, tako je Sisak obranio Zagreb i Hrvatsku. Agresori su došli na domak Sisku, ali ga nisu zauzeli. Sisak je grad junaka Domovinskog rata, grad uspješne obrane hrvatskoga naroda kao što je obranjen od Osmanlija 1593. god." (završen citat).

- "Knjiga ima dva sadržaja, kako to slijedi iz naslova Željezara Sisak u Domovinskom ratu i poraću. Prati Željezaru s ljubavlju i brigom od samog početka Domovinskog rata i do grube propasti veličanstvene industrije crne metalurgije. O njoj sam saznao mnogo kao rektor, jer je član Senata Sveučilišta u Zagrebu bio dr. Ilija Mamuzić, koji je tih ratnih godina dolazio biciklom na sjednice Sanata i donosio duh Siska i Željezare. Željezara je u svojim posljednjim danima u onim ratnim godinama izrađivala bešavne cijevi koje po definiciji lako mogu poslužiti u ratne svrhe." (završen citat).

Citat recenzenata Mario Bursika, prof., ratni pukovnik HV-a:

"U drugom dijelu knjige autor iznosi vrijedan slijed događanja i promjenu vlasničke strukture Željezare Sisak od rata do danas. Opis je već sada, dokument jedne priče metalurškog kombinata u nestajanju. Autor

čitatelja navodi na promišljanje i zaključke kako i zašto?... Svakako je priča o Željezari Sisak u Domovinskom ratu i poraću jedna živa misao koja sjeća ljude i jednu veliku univerzalnu vrijednost i dok čitate ove tekstove te Željezare više nema. Autor je u potpunosti uspio sačuvati jedan dio ponosa malih ljudi naših "Željezaraca velikog srca, koji su gradili i sagradili grad Sisak u proteklih osamdeset godina". (završen citat).

Citati Marijana Maline, Mr. Sc. "Značajno je također, da je pristup pričama objektivn i iskren, što je druga bitna značajka ove knjige ... Posebna je karakteristika ove knjige što su navedeni svi poginuli radnici Željezare Sisak u tom periodu, bilo kao Hrvatski branitelji, bilo kao civilne žrtve rata, a koji su svoj život ugradili u temelje osnivanja Hrvatske države ... Ova će knjiga prizivati ne samo sjećanja, već prvenstveno ponos radnika Željezare koji su u njoj radili i branili istim žarom". (završen citat).

Zaključno, knjiga D. Baumana sveobuhvatno je štivo o Željezari Sisak u ratu i poraću. Tiskano je po svim pravilima za javna objavljivanja, recenzije, lektoriranje, **CIP zapisi, ISBN itd.**

Možebitno i iz ovog razloga, nakon dvije godine objavljen je drugi Zbornik "Talionica Caprag – Željezara Sisak 1938. – 2018. sjećanja, fragmenti", nakladnik Udruge Kultura vrijednosti, Sisak 2019., (za nakladnika: Danijel Trošelj) [12]. Urednik je iznovice Đuro Tadić, gdje su umjesto tekstova iz Vjesnika Željezare Sisak objavljena "Sjećanja, fragmenti" sudionika u djelatnosti Željezare Sisak.

Predstavljena je na lokalnoj razini Siska 16. 10. 2019., a CIP zapis s ISBN-om dostupan je svekolikoj javnosti u Nacionalnoj i Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, što znači veliku odgovornost za ispravnost objavljenog teksta.

Ovaj put, Zbornik se odnosi na razdoblje 1938. – 2018., što znači obilježavanje 80. obljetnice / ustvari komemoracije Željezari Sisak. Nažalost, za početak, knjiga iznovice nema recenzenata. Tekstovi nisu lektorirani, ali ni jednog prikaza branitelja iz Željezare Sisak kojih je bilo na stotine, a poginulo je 61 radnika.

Poznata je izreka "Pametnom ne trebaju savjeti". Jednako, poslije svega, iznenadujuće je, što iznovice nema tekstova o ratnim zbivanjima u Željezari. A to razdoblje rata 1991. – 1995. uklapa se u 80 godina Željezare Sisak. To da je htio i želio, Đuro Tadić mogao je jednostavno ublažiti, da se na početku knjige u svojim "Uvodnim napomenama" pozvao i napisao da se dopuna uloge Željezare Sisak u ratu može naći u knjizi D. Baumana. Nažalost nije, nema "sjećanja, fragmenta" za to razdoblje.

U Zborniku su dali priloge između ostalih i D. Vranešavić, A. Čavčić, N. Devčić, A. Preloščan, Z. Kraker, Z. Belošević, M. Malina, M. Gojić, svi moji studenti, a nekima sam bio i mentor pri izradi diplomskog ili magistarskog rada. Ovaj podatak me posebice veseli, glede da je samo onaj dobar učitelj koga prevaziđu učenici.

Ima zaista nekoliko vrlo dobrih tekstova, ugodnih i dragih sjećanja na prošla vremena, objektivno, a svaki je dao i osobna razmišljanja o propasti Željezare.

Teško je izdvojiti posebice neki tekst, ali ostaju za razmišljanje tekstovi Antuna Čevčića (str. 15.-17.), Dane Metikoša (str. 31.-45.), jednako Zdravka Stržičića (str. 86-89.). Njemu sam i osobno zahvalan. U Vjesniku Željezare Sisak dao je niz članaka, za mene neprocjenjiv dar, kad sam pisao povijest metalurgije u Hrvatskoj.

Treba istaći i članak urednika Đure Tadića, po mom osobnom mišljenju, a pratim događanja u Željezari Sisak preko 60 godina, je do sada najcjelovitiji prikaz uzroka propasti Željezare Sisak. Nažalost, pojedini autori dali su tekstove u Zborniku Đ. Tadića ne uzimajući u obzir "čestitost" (naziv ureda ISBN), uz netočnost podataka i najvažnije, reklamirajući sebe, rabeći prigodu obilježavanja 80. godine Željezare Sisak, napisati za tu veličanstvenu obljetnicu potpuno nevažno, npr.: nazive, datume obrane svojih diplomatskih i ostalih radova ili elaborata koji su dali male rezultate itd.

Izenadujuće, to su upravo dva autora (bili prije zaposlenici Instituta za metalurgiju Sisak i Željezara Sisak), a kasnije znanstveno-nastavni djelatnici Metalurškog fakulteta u Sisku.

To su profesori Andrija Preloščan i Mirko Gojić, koji su objavili članke: A. Preloščan: Uloga Instituta za metalurgiju u razvoju Željezare Sisak, 66-73

M. Gojić: Uloga Metalurškog fakulteta u razvoju i aktivnostima Željezare Sisak, 165-173

Pri izradbi svojih priloga pokazali su svoju nekorektnost, omalovažili svoje profesore, primitivno i subjektivno. Istinski intelektualac, neovisno jesu li mu osobe koje su donosile ključne uloge u instituciji omiljene ili omražene, ne poznaje razliku i navodi njihove zaslužne rezultate i uspjehe. Obojica su daleko od ovog pojma. A njihove priloge omogućio je Izdavač i urednik Đuro Tadić. Po kojim kriterijima, glede ima daleko pozvanijih od njih?

M. Gojić došao je na Fakultet koji je već bio obilježio 40 godina opstojnosti (2000. god.). Izgubio je pri izboru dekana, uzimajući poslove kojima nije bio dorastao, kao izradba Monografije povodom 50. obljetnice

Fakulteta, koja vrvi nekorektnošću i pogreškama. A. Preloščan je u svojem prilogu istaknuo nepostojeći velik znanstveni prinos, ali i nepoznavanje povijesti i rezultata Instituta za metalurgiju. **Bez ovih priloga u Zborniku Đ. Tadića ne bi bilo ni mojeg članka, glede da su prilozi ostalih autora osobna motrišta i ne ulaze u pogrešne prikaze ili ponižavanje drugih.**

Tijekom tridesetak godina (1960. – 1991.) u životu Metalurškog fakulteta i Instituta za metalurgiju Sisak bile su tri odlučujuće organizacijske promjene. Navode se citati ovih izmjena A. Preloščana i M. Gojića, uz djelomice usporedbu njihovih gledanja.

IZMJENE 1960. – 1961.

- A. Preloščan, str. 66/67, citat: Početkom 1961. godine Radnički savjet Željezare Sisak donosi odluku o osnivanju Instituta za metalurgiju, a kao suosnivač se pri tome navodi i Tehnološki fakultet u Zagrebu, odnosno Metalurški odjel u Sisku. Već pri samom osnivanju, Institut je zamišljen kao naučna ustanova okrenuta primijenjenim istraživanjima, prvenstveno za potrebe Željezare Sisak. U prvim godinama svojega postojanja Institut vodi prof. Vladimir Logomera, koji objedinjava postojeće pogonske laboratorije s centralnim laboratorijima u zgradi "starog Instituta". Ubrzo zatim, počela je izgradnja nove moderne zgrade, koja se u potpunosti završava 1968. god...." (završen citat)

Ovo je pogrešno obmanjivanje javnosti, posebice ponižavanje istaknutih stručnjaka i ostalih, što traži ne intelektualnu nego krivičnu odgovornost. Naime, Institut za metalurgiju Sisak je 1961. postao pravni slijednik Sektora za istraživanje u kome su već 1955. god. već tada bile zaposlenice Ediba Lipovac, Tomislava Markušić, itd., a zgrada se počela graditi. Osobno sam 1959. god. na studentskoj praksi u Željezari Sisak s mentorom dipl. ing. Bucuom, obišao Sektor za istraživanje, upoznao njihova istraživanja, a kostur zgrade (rohbau) već je bio gotov.

Sada sam poklonio gospođi Lipovac ovaj Zbornik, Talionica Caprag – Željezara Sisak, 1938. – 2018. Zajedno smo se prisjetili davne 1959. god., ali i nakon toga godina suradnje.

Početkom šezdesetih godina dolazi do velikih nesuglasica na razini direktora Instituta V. Logomera i Direktora Željezare Sisak N. Vebera, a rasprave su bile na svim razinama na kojima sam bio nazočan. Rezultat je, iz Odjela tehničke kontrole (OTK-a) direktor bio I. Lipovac, izdvajaju se pojedini laboratoriji (npr. kemijski, mehanički, defektoskopski itd.) prelazak u Institut i po povratku P. Pavlovića (poslije izradbe doktorata u Njemačkoj) on postaje novi direktor Instituta, a početak rada je 1. 1. 1965. god.

Stvarna događanja u potpunosti suprotnosti s prikazom A. Preloščana. - M. Gojić, str. 167, citat: "Visokoškolska nastava iz metalurgije na Metalurškom odjelu u Sisku Tehnološkog fakulteta započela je akad. 1960./1961. U to vrijeme MK Željezara Sisak je imao samo nekoliko dipl. inž. metalurgije" (završen citat).

(Napomena: osobno bio jedan od 9). Metalurški odjel, kasnije naziv OOUR Metalurško inženjerstvo i Institut za metalurgiju Sisak u nastavku izvode svoje djelatnosti do velikih promjena u obje organizacije.

IZMJENE 1978. – 1979.

Organizacijske izmjene, jedinstvene su ne samo u Hrvatskoj nego i u ex-Yu glede spajanja dvije različite Institucije u svrhu objedinjavanja znanosti i obrazovanja. Za izvedbu tih složenih izmjena utemeljeno je Povjerenstvo od četiri člana, po dva iz Metalurškog inženjerstva (profesori A. Markotić i J. Črnko) i dva iz Instituta (V. Gregurić i I. Mamuzić – predsjednik). To je bila iscrpljujuća i iznimno odgovorna dužnost, bez adekvatnih zakonskih rješenja, usuglašavanje na razinama Sveučilišta i Ministarstva, provedba referendumima (a mnogi djelatnici bili su i javno protiv) itd.

Dovoljan je podatak, tijekom dvije godine održano je preko 300 sastanaka, napisane na stotine dokumenata. Uspjeh je postignut i nova organizacija Institut za metalurgiju od 1. 1. 1979. započeo je djelatnost s dva OOUR-a, Metalurškim fakultetom, Tehničko-uslužnom djelatnošću i Radnom zajednicom.

Prikazi ovih autora :

A. Preloščan (str. 68), citat: "Novi veliki zaokret u organizaciji rada Instituta za metalurgiju je ostvaren 1979. god., kada se organizacijski povezuje Institut s Metalurškim inženjerstvom, pri čemu Institut postaje Radna organizacija u SOUR-u Željezare Sisak, a novoformirani Metalurški fakultet ostaje OOUR Instituta. Na taj način, najviše po zaslugi prof. dr. Pavle Pavlovića..." (završen citat).

Kao i kod pogrešaka o utemeljenju Instituta za metalurgiju 1961. god. i ovdje je pokazao potpuno nepoznavanje i izmišljotine svoje vrste.

Za sve ovo vrijeme, nikada P. Pavlović nije dao ni najmanji doprinos, čak se nikada nije ni simbolički pitao ili bio nazočan nekom sastanku. Povjerenstvo je bilo profesionalno i bio je siguran u novu organizaciju i iznove postati direktor. Pri tome A. Preloščan ponizio je svoje kolege A. Markotića i J. Črnka, jednaku generaciju na studiju, a oni za njega ne

postoje. Iznijeli su veliki teret, dok se A. Preloščan bavio politikom, sindikatima itd. i razumljivo uživao plodove tuđeg rada. Što više, zahvaljujući članskoj iskaznici SK-a postao je i direktor Metalurškog fakulteta, do odlaska na veću funkciju Predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine u Sisku.

M. Gojić (str. 167), citat: "Na temelju "Elaborata u svrhu pribavljanja suglasnosti za osnivanje radne organizacije Institut za metalurgiju Sisak" (dopunjeni tekst iz veljače 1978. god.) integriraju se od 1. 1. 1979. OOUR Metalurško inženjerstvo i Institut za metalurgiju te nastaje RO Institut za metalurgiju Sisak u okviru SOUR-a MK Željezare Sisak". (završen citat).

Na istoj stranici navodi sve nazive, npr. diplomskog rada, datum obrane (bio mu neimenovani mentor), pripravnčkog, magistarskog, doktorskog rada, a i elaborate itd., ali i kod njega Povjerenstvo za novu organizaciju ne postoji.

U vrijeme te reorganizacije, M. Gojić pohadao je tokarski obrt (ne za strojarstvo tehničara kako navodi u Zborniku). Zastupnik Instituta u Povjerenstvu bio je V. Gregurić, koji mu je bio kasnije svekar i u čiju kuću se "udaao" i došao s vojničkim kuferom. Svojega svekra je poslije smjestio u starački dom, kupio stan u Zagrebu, navodno po pričanju, iz štednje obitelji Gregurić i napustio obitelj.

Tragično, ne samo što nije naveo imena svojih profesora koji su mu poslije osigurali mjesto sveučilišnog nastavnika, nego ni svojeg budućeg svekra, koji je bio prepoznatljiva osoba u Sisku te mu je čak omogućio svojim vezama da M. Gojić za razliku od ostalih, u naponu snage s 30 godina ne bude pozvan u Hrvatsku vojsku, a provodi ugodno ratno vrijeme i izradu magistarskog rada u Ljubljani.

IZMJENE 1990. – 1991.

Poslije 10-ak godina, opstojnost ovog ustroja Instituta za metalurgiju Sisak dolazi još do veće reorganizacije od one iz 1979. godine. Stupanjem na snagu Zakona o poduzećima (1989.). Institut mijenja naziv u Istraživačko-razvojni Institut (IRI). Čelništvo Metalurškog fakulteta odmah je shvatilo mogućnost od OOUR-a / Odjel IRI-a ostvariti samostalnost i izravno se uključiti u Sveučilište u Zagrebu kao njegova sastavnica.

Od četiri mogućnosti, ostvareno je najteže, ali i najbolje rješenje, a to je izravna sastavnica Sveučilišta u Zagrebu. Proces je kao i onaj iz 1979. trajao približno dvije godine, a rezultat je ostvaren 1. 6. 1991. godine. To je objavljeno u više tiskovina npr.: B. Amautović "Metalurški fakultet u Sisku samostalnost – temelj razvoja", Sisak, Jedinstvo (1991. – 30. svibnja) 7, 190.

Čelništvo samostalnog Metalurškog fakulteta odmah je pristupilo ustroju unutarnje organizacije (Zavodi itd.), koja je važeća već 30 godina, podjeli polja metalurgije na grane, utemeljenja na razini Sveučilišta Dana Fakulteta koja imaju sve sastavnice te je dekan dogovorio 5. 12. dan poslije Sv. Barbare, zaštitnice rudara i metalurga itd. itd.

Ono što je poslije teških trenutaka, dr. Franjo Tuđman ostvario na razini Hrvatske – samostalnost države, Dana obilježavanja, ustroja itd. to je na razini Metalurškog fakulteta ostvareno i na taj način osigurana svijetla budućnost nastavnicima i studentima.

No, postavlja se pitanje, kako su ta iznimno važna događanja i za Institut i posebice Metalurški fakultet dali u svojim prikazima u Zborniku Đ. Tadića, A. Preloščan i M. Gojić:

Citat: A. Preloščan (str. 69), citat: "Dakle, nakon spomenute reorganizacije Instituta 1979. godine pa sve do 1991. godine kada se Metalurški fakultet organizacijski izdvaja iz Instituta i Željezare Sisak..." (završen citat).

Dosljedan svojim stavovima i bolesnom subjektivizmu, ovdje nije naveo imena onih koji su osigurali samostalnost Metalurškog fakulteta.

U to vrijeme iznimnih aktivnosti, A. Preloščan kao dokazani član SK-a, je izabran, citat M. Gojića, str. 166. "Npr. doc. dr. sc. Andrija Preloščan je bio predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine općine Sisak (1990. – 1992.)". No, samo nakon dvije godine, A. Preloščan zaboravlja svoja SK-a uvjerenja i mijenja ih za luksuzni stan (prvi dobio u ex-Yu). Jedan je od prvih prebjega, što je poslije postala praksa u Hrvatskim strankama (npr. danas u Saboru 32). Može bitno svi ti prebjeci govore „Hvala Ti Andrija, kao zvijezdi Danici slijedimo Tvoje putokaze“. Ubrzo poslije, HDZ ga smjenjuju sa svih funkcija i bira se novi Predsjednik Izvršnog vijeća.

Kao docent podliježe reizboru nakon svake četiri godine, za koji je trebao imati objavljena najmanje tri rada, a prijedlog Vijeću daje Matično povjerenstvo Sveučilišta u Zagrebu. Razumljivo, A. Preloščan nije imao nijedan objavljeni rad i nije mogao imati reizbora u znanstveno-nastavno zvanje docenta. Osobno, kao član Metalurškog fakulteta u Matičnom povjerenstvu s autoritetom na Sveučilištu i kod svih rektora, uspio sam izvan svih pravila Matičnog povjerenstva, te je A. Preloščan zadržao zvanje docenta. Upravo to zvanje mu je omogućilo povratak na radno mjesto docenta, a bio sam i čelnik Metalurškog fakulteta koji ga je primio.

Pri novom reizboru, opet nije ispunjavao uvjete. Nedostajao je jedan rad u inozemnom časopisu pa sam nagovorio prof. Sveučilišta u Ljublja-

ni Franca Vodopiveca da zajednički napišemo i objavimo članak s autorstvom A. Preloščana.

Dokaz realizacije je članak: A. Preloščan, F. Vodopivec, I. Mamuzić, Fine – Grained Structural Steel with controlled hot Rolling, Materials in Tehnologije 36 (2002)5,181-185.

Izabran je za redovitog profesora, ali ne i u trajno zvanje, nije bilo dobroćinitelja, pa je umirovljen sa 65 godina (iste generacije A. Markotić i J. Črnko izbor ostvarili davno ranije te radili do 70. godine).

U vrijeme nove reorganizacije i utemeljenja samostalnosti Metalurškog fakulteta 1990. – 1991. A. Preloščan, kao predsjednik Izvršnog vijeća mogao je iznimno pomoći. Ali ne, oni koji su ustrojili Metalurški fakultet i omogućili mu znanstveno-nastavnu karijeru jednostavno ne postoje. Sve je palo s neba, treba samo uzjahati.

M. Gojić (str. 171), citat: “U akad. god. 1990./1991. Metalurški fakultet izdvaja se iz SOUR-a MK Željezare Sisak i postaje 1. 6. 1991. god. samostalna znanstveno-nastavna organizacija sastavnica Sveučilištu u Zagrebu...” (završen citat).

U vrijeme te povijesne reorganizacije, gdje je bio M. Gojić?

Osobno je naveo na str. 165. – citat: “Tema magistarskog rada (čelik za cijevi za naftnu industriju) kojega sam obranio 20. 12. 1991. u Ljubljani.” (završen citat).

Znači, u prvoj reorganizaciji Instituta i Fakulteta 1978. – 1979. počinje tokarski obrt, u drugoj reorganizaciji 1990. – 1991. radio je magistarski rad u Ljubljani, a na Metalurški fakultet došao 2000. godine, gdje mu je osigurana perspektivna budućnost. Zahvaljujući svojoj razini i karakteru on jednako nije naveo one koji su sve utemeljili. Objavio je pisati o suradnji Željezare Sisak i Fakultetu, a došao na Fakultet 2000. god., kada je Željezara bila u stanju propadanja, privatizacije i praktički nije bilo suradnje.

Dodatno, npr. glede opstojnosti Hrvatske metalurgije M. Gojić piše, str. 172, citat: “Bilo je pojedinačnih pokušaja profesora s Metalurškog fakulteta (profesori Josip Krajcar, Mijo Kundak itd.). Bolesno, a dali su i prinos profesor Markotić Anto, koji je i izravno sudjelovao u sanacijama TLM-a, Tvornice ferolegura, Željezare Sisak itd. Tu je i profesor Josip Črnko, a i osobno sam dao desetak intervjua i objavio više članaka [9]. Svi ovi profesori i dekani za M. Gojića ne postoje.

Ovo su dostatna objašnjenja članaka A. Preloščana i M. Gojića u Zborniku Đure Tadića, anonimusi bez ikakvog utjecaja i maloga prinosa bilo u Institutu ili Fakultetu.

Dajemo i osvrt u Zborniku Đ. Tadića prikaza Matt Darko Sertića “Željezara i ja” str. 155-161, posebice na str. 186 uz sliku Instituta i tekst: “Darko Matt Sertić 2006. godine kupio je u stečajnom postupku, zgradu Instituta Željezare Sisak, napuštenu i devastiranu”.

Na str. 158 autor M. D. Sertić piše, citat: “**Je li baš sve propalo? Je li bilo uzalud? Naravno da nije!**” (završen citat).

Osobno, navodim da je jedino u Hrvatskoj, od svih država ex-Yu ne samo nestala metalurška proizvodnja, nego čak i Institut. Kod drugih država su opstali i prebrodili krize tranzicije. M. D. Sertić navodi novo: Applied Ceramics Croatia (ACC), Kulinarski Institut Kulin (KULIN), Sunceo, poduzetnički inkubator Piskac, tj. od proizvodnje keramike, obuke šefova kuhinje, proizvodnje poluvodičkih komponenti itd.

Gospodine Sertić, treba Vam se odati priznanje za ove prinose, za zapošljavanje, za dodatnu prepoznatljivost Hrvatske u svijetu, za nove poslove i tehnologije u kojima je i budućnost države.

Nažalost, odgovor na Vaša pitanja, je li propalo i je li bilo uzalud, ne odnosi se na metalurgiju, koja je po definiciji izradba i prerada metala, gdje se Vaši proizvodi i kupljene zgrade ne mogu ubrojiti. Nije propalo, nije uzalud, ali to se odnosi na zgrade devastiranog Instituta i drugih Željezare Sisak, koje su umjesto Vas mogli kupiti i drugi poduzetnici.

No zaista, sada se postavlja pitanje je li nešto ipak ostalo i nije bilo uzalud u ostvarivanjima u Željezari Sisak? Materijalno je propalo, ali ne i intelektualni dosezi zaista briljantnih inženjera i tehničara u Željezari Sisak i drugih intelektualaca.

Navodi se citat članka Z. Strizića u Zborniku, što je ostalo, str. 87.

“Valja napomenuti da časopis Metalurgija, uz čeličanu talijanskog ABS-a, Društvo inženjera i tehničara, Dan darivatelja krvi kao tradicija začeta u Željezari 25. listopada 1953. godine, NK Metalac i KUD Ivan Goran Kovačić, i danas kao slijednici Željezare, svjedoče o postojanju i bogatstvu društvenog života razvijenog uz bivši Metalurški kombinat.” (završen citat).

Zahvala za profesionalizam i poštenje (naveo i zaslužne osobe u tekstu), čime je Z. Strizić iznove dokazao svoj poziv uspješnog novinara.

Još davne 1952., utemeljeno je Društvo inženjera i tehničara Željezare Sisak (DITŽS), a već 1962. Društvo je pokrenulo tiskanje časopisa Metalurgija. Ni danas, u proteklj 2019. godini ni jedna država iz ex-Yu

nema ovo Društvo, osim Srbije po pravnom sljedstvu, a sve imaju osnaženu metalurgiju, za razliku od Hrvatske, gdje je praktički nestala.

Iz DITŽS-a po pravnom sljedstvu na državnoj razini (6. 4. 1992.) utemeljeno je Hrvatsko metalurško društvo (HMD), engleski Croatian Metallurgical Society (CMS), prepoznatljivo i s autoritetom na svjetskoj razini. Na temelju svjetskih odobrenja (međunarodni skupovi u Düsseldorfu u Njemačkoj), održano je do sada 13 svjetskih simpozija, a već je organiziran i 14. 2020. god., uz sudjelovanje do 50 država, preko 650 referata, cca 1000 autora/suautora itd. Uvijek za promociju metalurgije i spomen na Željezaru Sisak.

Jednako, u časopisu „Metalurgija“ objavljuju autori iz stotina Fakulteta i Sveučilišta iz preko 30-ak država, od Meksika do Novog Zelanda. Svjetski je prepoznatljiv u Hrvatskoj te je (po bazi SCOPUS) 12. od preko 500 časopisa.

Samo u posljednje tri godine, objavljuvanjem članaka u „Metalurgiji“ preko 2500 znanstvenika u svijetu a i u Hrvatskoj, unaprijeđeni su i izabrani u zvanje. Mnoga Povjerenstva za izbor u zvanje svjetskih Sveučilišta pitaju se, tko je časopis „Metalurgija“ i gdje se nalazi Hrvatska?

Jednako, treba navesti da od država ex-Yu, časopis za struku „Metalurgija“, po pravnoj sljednosti ima samo Srbija. To još jednom potvrđuje genijalnost, dalekosežnost, budućnost koju su ostavili stručnjaci Željezare Sisak na čije se armirane temelje samo dodaju uspjesi i rezultati, koje uz suradnike osobno realiziram preko 40 godina.

Kao Željezarac od 1958. godine, 42 godine Predsjednik Društva, 35 godina kao glavni i odgovorni urednik časopisa „Metalurgija“, na 6 WEB stranica, ponosno se pokazuje Osnivač/Founder časopisa DIT Željezare Sisak (u privitku).

U knjizi Đure Tadića nema ovog prikaza znanstveno-publicističkog ostvarenja genijalaca iz Željezare Sisak. Krajem 2018. god. ponudio sam mu, o Društvu i časopisu, dati prilog, uz uvjet dovoljnog broja priloga za objavljivanje Zbornika. Odgovor nikad nije zaprimljen. Očevidno, Đuri Tadiću prilozi sjećanja, prodaje devastiranih zgrada više odgovaraju nego i danas prepoznatljiva u svijetu intelektualna postignuća stručnjaka Željezare Sisak.

Na zadnjoj stranici korica Zbornika Đure Tadića je slika “Galebovo krilo” autorice Milene Lah, nastalo u likovnoj koloniji Željezare Sisak 1981. Osobno sam kao predsjednik Komisije za atestiranje zavarivača i s instruktorom D. Hočevarom sudjelovao u izradi tog spomenika. Prototip poslije odobrenja izrade, preuzeo sam za uspomenu i već je godinama izložen u vrtu vile na moru (1982.). Vide se i posebne ograde od cijevi Željezare Sisak, kao i u (djedovini od 1917. god.) vili, Lika/Velebit (u privitku).

Zajedno s Društvom, časopisom, i fizički je svojim proizvodima Željezara Sisak stalno uz mene. “Prohujalo s vihorom” i tranzicijom uvijek je dio mene, uz veliku zahvalnost svojoj drugoj maći, Željezari Sisak.

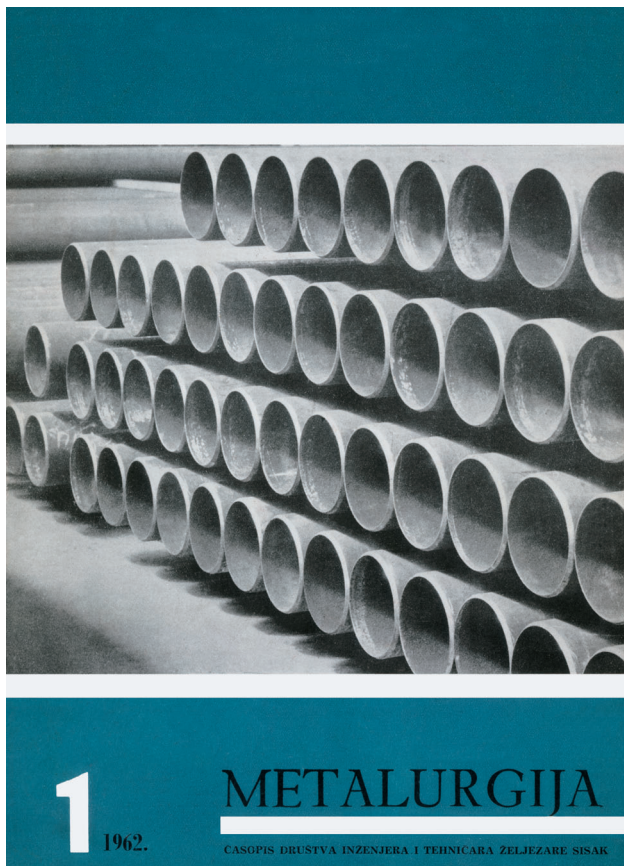
ZAKLJUČAK

Proizvodnja u Željezari Sisak koja je bila nositelj metalurške proizvodnje u Hrvatskoj a i ex-Yu, nestala je do 2012. godine. Odnosi se to i na Institut za metalurgiju. U članku je dat pregled važnijih objavljenih radova o Željezari Sisak. Posebice osvrtni na knjige tiskane u posljednje tri godine 2017. – 2019. Uz neselektivni pristup, subjektivizam pojedinih autora, dani su za ispravno priopćenje javnosti i pogrešni podatci i njihovi ispravci. Posebice, od Željezare Sisak u nasljeđe je ostalo utemeljeno Hrvatsko metalurško društvo (DITŽS osnovan 1952. god.) i časopis „Metalurgija“ (osnovan 1962. god.).

LITERATURA

- [1] Z. Čepo, Željezara Sisak 1938. – 1968. Metalurški kombinat Željezara Sisak, Sisak 1969.
- [2] Z. Čepo, Željezara Sisak 1938. – 1973. Drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, Metalurški kombinat Željezara Sisak, Sisak 1974.
- [3] Z. Čepo, Željezara Sisak 1938. – 1978. Treće prerađeno i dopunjeno izdanje, Metalurški kombinat Željezara Sisak, Sisak 1978.
- [4] Z. Strizić, Rudarenje na Baniji. 4 članka u nastavku objavljena u Vjesniku Željezare Sisak 38 (1990.) 730,2; 38 (1990) 731,2; 38 (1990) 732,2; 38 (1990) 733,2
- [5] I. Mamuzić, 6000 years of Metallurgy in Croatia Študij zvesti Arheološkemo Ustavu Sav, 31 (1995) 135-143
- [6] I. Mamuzić, Hrvatska metalurgija – prošlost, sadašnjost, budućnost. Spomen knjiga 125 godišnjice Hrvatskog inženjerskog saveza 1879. – 2003., Radić Jure urednik HIS, Zagreb 2003.
- [7] N. Devčić, I. Mamuzić, 50 godina proizvodnje bešavnih cijevi – Željezari Sisak. Metalurgija 42 (2003) 1,47-55

- [8] I. Mamuzić, Croatian Metallurgy – its Past, Present and Future (dopunjeni tekst iz 2003. god.) Metalurgija 43 (2004) 1, 3-12
- [9] I. Mamuzić, Metalurgija, uvijek prosperitet za čovječanstvo. Monografija, Hrvatsko metalurško društvo, Zagreb 2012.
- [10] Zbornik “Željezara Sisak, Tvornica čelika i života”. Đuro Tadić urednik, nakladnik Udruga kultura vrijednosti, Sisak 2017.
- [11] D. Bauman, Željezara Sisak u Domovinskom ratu i poraću . Nakladnik Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Zagreb 2018.
- [12] Zbornik “Talionica Caprag – Željezara Sisak 1938.-2018., sjećanja, fragmenti”, Đuro Tadić urednik, nakladnik Udruga kultura vrijednosti, Sisak 2019.

1962. Prvi broj časopisa Metalurgija 1 (1962)1,1-16
1962 First issue of journal Metalurgija 1 (1962)1,1-16

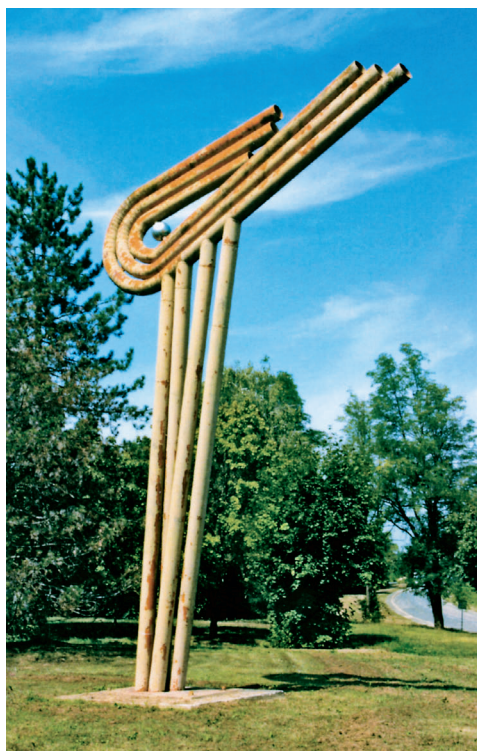
2020. Zadnja stranica korica: već 59. naveden osnivač
2020 Back cover: in '59 founder already listed

2019. Zbornik, urednik Đuro Tadić
2019 Proceedings, editor Đuro Tadić

2018. Knjiga Dragutina Baumana
2018 Book by Dragutin Bauman

1981. Sisak Caprag, skulptura *Galebovo krilo*, Zadnja stranica korica Zbornika 2019., autor: Milena Lah
 1981 Sisak Caprag, sculpture *Seagull's wing*, Back cover by Proceeding 2019, author: Milena Lah

1974. Jadransko more, Murter, Vila *Martina i Gabriela*, *Galebovo krilo* i ograda
 1974 Adriatic See, Murter, *Villa Martina & Gabriela*, *Seagull's wing*, and the fence

1978. Lika, planina Velebit, Vila *Tri Jelene* (djedovina od 1917. god.), ograda i kapelica sv. Barbari
 1978 Lika, Velebit Mountain, Villa *Tri Jelene* (fatherland since 1917), the fence, and the chapel of St. Barbara

Napomena: 1971./1972. ograde, preko 200 m, proizvodi i izvedba Željezare Sisak
 Note: 1971/1972 fence over 200 m, production and construction by Steelworks Sisak